

Morvainak más várost mondott: becsapta. Morvai a mai napig nem tudja, hol van. De birtokolni akarta a pénzéért! Ez az övé! Emiatt majdnem megverte Kiszelyt a saját lakásán! Követelte a koponyát, mert két orosz fotót akart róla, Morvairól kezében a koponyával. De Morvai – az antropológus 2012-es halála után – elhatározta, hogy csinál egy nagy temetést, mindenkinek becsapva, hazugságok árán. Nagy valószínűséggel egy régi, 300 éves, megszüntetett falusi temetőből a sírásóktól vett egy csontvázat, de a koponyát ott hagyta. A "váz-csontoknak" rendezett egy hamis azonosítást Nagyrédén. A hatalmas betontömböt – amiről fotót osztogatott – valószínűleg rédei telkén ásta be. Hogy hol a vásárolt csontváz, senki sem tudja. A stadionban kiélte szereplési vágyait, 1 órát beszélt. Mindent elrontott, tönkretett, amit a szibériai csontváz ügyében áldozott. Nem Petőfi maradványai érdekelték, csak a hírnév. Hermann úr is tudja, hogy a csontváz megvan valahol, s a harcunknak nincs vége. Egyre több adat fog előkerülni, – esetleg a politikai hozzáállás, tiltás fog megváltozni. Addig is papok őrzik és imádkoznak érte.

De miért nem kapunk egyetlenegy hájszálát az Akadémia kéziratárában őrzött Szendrey Júlia borítékjában lévő 28 Petőfi hájszálból? Ha annyira biztos az Akadémia is, Kovács László is, ön is abban, hogy ez egy idegen női csontváz, miért nem tesznek bennünket nevéssé a vizsgálat által? Mi nem félünk az eredménytől, az ellenzők görcsösen ellenzik a vizsgálatot.

Az egész deportálás Ferenc József bűne volt. És az osztrákok, mivel a Habsburgok uralmának vége, engedik kutatni az irataikat. A Romanovok hatalmának is rég vége. Meg kellene nyitni a zárolt anyagok dobozait. Ez ma már történelem.

Be kell fejezni Petőfi sorsának teljes feltárását. Adja Isten, hogy megadassék nekünk.

AZ IGAZSÁG EGYSZER ÚGYIS KIDERÜL.

* a Szerző amatőr történelem kutató az expedíció résztvevője a Petőfi Szibériában?! című könyv szerzője az 1956-os forradalom elítélt rabja és a Szibériai Rabságot Kutatók Társaságának elnöke

○ Szűk Balázs VISSZATÉRÉS

(Beszélgetés Eörsi László történésszel

Pigniczki Reka Hazatérés, 2006. c. dokumentumfilmjéről.)

-Az 1956-os budapesti események kutatása még közel sem zárult le, hiszen a nagy narratívák után most következnek a finomhangolás az oral history, azaz a személyes sorstörténetek által. A naplók, magánlevelek, feljegyzések, visszaemlékezések, interjúk stb. mennyire megbízható források egy történész számára?

Az általánosítás – mint tudjuk – túl nagy kockázattal jár, tehát erre a kérdésre nem lehet egyértelmű választ adni. Az említett forrásokat mind forráskritikának kell alávetni, és annak függvényében ajánlatos felhasználni, amennyire kiállják a hitelesség próbáját.

-Hogyan történt a filmhez a szakértői felkérés? Volt-e személyes kötődése Pigniczki Réka apatörténetéhez és a VII. kerületi Kovács Dezső csoporthoz?

Pigniczki Réka megtudta, hogy én foglalkozom módszeresen a „pesti srácok” történetével, ezért keresett fel, hiszen édesapja az említett Kovács Dezső-csoport tagja volt. Akkoriban a VII. kerületi felkelőcsoportok történetét még csak nagy vonalakban kutattam, öt évvel később készült el a témakörrel a monográfiám (A „Baross Köztársaság” 1956), ha ekkor keresett volna meg, nyilván többet tudtam volna segíteni.

-Összesen hány ellenálló csoport volt Budapesten és mi volt a szerepük? Mennyire volt összehangolt a tevékenységük?

A csoportok pontos számát lehetetlen megadni. Előbb körül kellene írni, milyen osztagokat nevezhetünk csoportnak. Ha mondjuk minimum ötfős, legalább három napig együtt tevékenykedő, függetlenségért harcoló csoportokat számoljuk össze, akkor mintegy 50 ilyen csoportról beszélhetünk.

A második kérdésre könnyebb a válasz: mindvégig igen kevés volt összehangolt a felkelőcsoportok tevékenysége, a harci tevékenységeikre egyébként is legfőképpen a spontaneitás volt a jellemző.

-Milyennek látja ön az édesapa, Pige személyiségét? Az izgalmat, kalandot kereső vagy a bátor, megfontolt ember? Ez az egyszerre személyes és történeti nyomozás közelebb vitte egy olyan személyiséghez, aki a forradalom eddig nem ismert hétköznapi figurája? Mennyire van esélye egy oknyomozó filmnek megismerni egy történelmi kataklizma kisebb szereplőit?

A forradalom résztvevői közül egyeseknek csupán a nevét, vagy csak a ragadványnevet tudjuk – vagy még ennyit sem – másoktól kicsit többet, de annyit nem, hogy megismerhessük motivációit, és olyanok is vannak, akikről életrajzot is lehet írni. „Pige” a középső kategóriába tartozik. A szociológiai adatait tudjuk, de annál alig többet. És – mint a filmből láthattuk – saját gyermekei sem ismerték erről az oldaláról, azért készült e film. Természetesen megvan az esély, hogy egy ilyen lelkiismeretesen készített film segítségével jobban megismerjük egy-egy esemény, eseménysorozat fontosabb, kevésbé fontos szereplőit. Ha a film készítője mindent megtesz a feltárás érdekében – ahogy ezt Pigniczky Réka megtette –, akkor már csak Fortuna istenasszonyon múlik a kutatás sikere. Noha kiváló dokumentumfilm született, ebből a szempontból az alkotó lehetett volna szerencsésebb.

-Milyen fázisokban történt az apa ismeretlen történetének felkutatása?

Hát erre a kérdésre Réka nyilván sokkal precízebb választ adhatna. Először nyilván a személyes magyarországi ismerősök felkeresése került sorra, majd a kutatóké. Az

utóbbiak segítségével felkeresték az egykori bajtársakat és a megfelelő levéltárakat...

-Hogyan fogadta a filmet az amerikai magyar nyelvű közösség? Hősnek vagy áldozatnak látták-e a számunkra egyébként közismert, közösségteremtő, művelt férfit. A férfi '56-os múltjának megismerése nyitott-e új dimenziókat a kinti nézőknek, hisz a Köztársaság téri atrocitásokról is nyíltan beszél ez a mozgóképek?

Tekintve, hogy ilyen kutatást nem végeztem, az első kérdésre nem tudom megadni a választ. Úgy tapasztaltam, hogy viszonylag sokan látták ezt a dokumentumfilmet, tehát lehetne erről kutatást folytatni.

Az érdeklődő közönségnek mindenképpen új dimenziókat nyit egy ilyen film, hiszen a legkevésbé sem agyoncsépelet témáról van szó. 1956-tal kapcsolatos kánon még kevésbé alakult ki, a mítoszok legendák még mindig erősen uralják a köztudatot, ezért egy ilyen tényyszerű, tárgyilagos film talán elgondolkztatja a nagyérdeműt: így is lehet, sőt így kéne másoknak is!

-Mennyire szól a film az édesapa titkának feltárásáról és mennyire a két testvér sérülékeny viszonyának alakulásáról?

A film az édesapa titkának feltárásáról szól, minden más ennek alárendelődik. De nagyon erős oldala a filmnek, hogy a két testvér ellentétét, a Szophoklész óta ismert antagonizmust is bemutatja: szükséges-e az igazság kíméletlen feltárása? Vagy inkább ne bolygassuk azt, mert féltő, hogy elviselhetetlen lesz...

-A filmben ketten is rejtőzködnek (hol nyilatkozni akarnak, hol elzárkóznak). Mi az újból és újból megújuló félelmüknek az alapja?

Aki nyilatkozni akar, annak megvan rá a módja. A két rejtőzködő közül az első rokon volt, fogalmunk sem lehet, miért így viselkedett. A másik – Pongrácz Róbert – „Pige” bajtársa volt. Lehetséges, hogy valamit takargat, azért rejtőzködik. Hiszen a szépről, a magasztos emlékekről szeretünk beszélni, különösen, ha annak részesei vagyunk. Húsz évvel a rendszerváltás után már megtorlástól nyilván nem kell tartani, Párizsban pedig még korábban sem kellett...



○ Reynolds

Edgar Allan Poe egy megíratlan rémtörténete

A felhők nyomasztó alacsonyán csüggetek az égen, amikor megérkeztem Reynolds barátom házához. Leendő szállásadóm szálás öregember benyomását keltette, akinek a harcsabajszát leszámítva egyetlen szín sem tette barátságosabbá a fekete öltözetét. Régen látott barátom jobb kezével szívélyesen beljebb tessékelt, majd makulátlan, bár furcsa cikornyás hangon még mielőtt bármilyen kérdést is intéztem volna hozzá, az előszoba egy nagy asztalához kísért, hellyel kínált. Elmesélte, hogy az életében már sok mindent megélt, és sokféle szerepet eljátszott, de mindezek

közül az öregség a legnehezebb számára, amit nem csak azért nehéz hitelesen eljátszania, mert méltatlan hozzá, hanem mert belül nem öregedett a testéhez. Reynolds szerint, ha belül is öreg lenne, sokkal könnyebb lenne a dolga, és talán észre sem venné, hogy megöregedett. De így, ebben az állapotban, – amin jól látta rajtam, hogy én is szerfelett meglepődtem – nap mint nap azon veszi észre magát, hogy nem ismer magára. Sokszor arra döbben rá, hogy miközben belenéz a tükörbe, azt képes csak kérdezni magától, hogy ki a fene bámul rá vissza. Reynolds szavait elhül-

*kép: Körmeneti kereszt részlete